

СИСТЕМНО-МОДУЛЬНИЙ ПРИНЦИП ЗМІСТУ НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН ДЛЯ СПЕЦІАЛЬНОСТІ “ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА” ПРИ ОРГАНІЗАЦІЇ ДИСТАНЦІЙНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ

Юрій ЧМІЛЕНКО

Сумський державний педагогічний університет ім. А.С.Макаренка

Постановка проблеми. На початку нового ХХІ століття у сфері фізичної культури ще більше загострилася проблема суперечності між постійно зростаючими вимогами до кваліфікації спеціаліста й швидким старінням тих знань і вмінь, які він одержав у навчальному закладі. Це пов'язано з бурхливим і неперервним збільшенням обсягів загальнонаукових і спеціальних знань, особливо у сфері фізичної культури та спорту. Аналіз основних положень Доктрини розвитку освіти в Україні, Закону “Про вищу освіту”, показує, що сьогодні одним з першочергових завдань прогностичного розвитку освіти є розробка концептуально-дидактичних і змістовно-операційних положень, нормативів, рекомендацій щодо формування змісту освіти, її навчальних курсів, предметів. Одним із напрямків розв'язання означеної проблеми є розробка та впровадження нових науково-обґрунтованих технологій, які забезпечують отримання належної запланованої якості навчання, що забезпечило б формування необхідних психофізичних якостей майбутніх фахівців фізичної культури, прикладних знань, умінь та навичок, які допоможуть їм швидко адаптуватися до нових умов, підвищити рівень педагогічної майстерності

Аналіз досліджень з визначеної проблеми. Проблема формування навчальних курсів, предметів складна і багатогранна. Її вирішенню присвячені праці багатьох науковців, педагогів-дослідників таких як Б.Т. Алексеев, М.С.Бургін, Б.С. Гершунський, С.І. Гончаренко, А.І. Ракітов – в галузі філософії, філософії освіти; С.І. Архангельський, Д.І. Блюменау, О.М. Довгялло, М.І. Жалдак, Н.В. Кузьмін, М.І. Лазарев, В.С. Леднев, Ю.І. Машбиць, А.В. Сластьонін, А.О. Стогній, Н.Ф. Тализіна, М.І. Шкіль – в галузі педагогіки та інформатизації освіти; Г.А. Балл, В.Є.Биков, Ю.О. Дорошенко, А.П. Єршов, Ю.О. Жук, Г.А. Звенигородський, В.А. Извозчиков, В.А. Каймін, С.І. Машбиць, В.М. Монахов та інші – в галузі теорії та методики навчання, у галузі фізичної культури – Шиян Б.М., Сущенко Л. П. З розвитком науково-технічного прогресу та відповідним збільшенням кількості інформації, яку потрібно передати тим, хто навчається, і забезпечити формування відповідної системи знань, умінь, навичок, емоційно-ціннісного ставлення до світу, при формуванні змісту навчальних курсів, предметів усе більше уваги приділяється дидактичному аспекту вирішення проблеми. Зокрема, розробці принципів, вимог оптимізації процесу добору, дидактичного препарування інформації, інтегрованої систематизації і створення сприятливих умов для її засвоєння суб'єктами навчання у формах системи знань, умінь, навичок, розвитку можливостей самонавчання, творчою застосування набутих знань у професійній діяльності, підвищення та удосконалення свого загально навчального і професійного рівня в умовах дистанційної освіти. Формування змісту навчальних предметів, курсів – складний та комплексний процес, основною метою якого є створення необхідних умов для виконання завдань навчання і досягнення визначених освітніх цілей. Не зважаючи на

певні труднощі, пов'язані з організаційними, матеріально-технічними, науково-методичними аспектами розробки і впровадження сучасних інформаційних технологій у фізкультурну освіту, вони викликають певний інтерес фахівців сфери фізичної культури та спорту, оскільки тут, як і в інших галузях, назріла необхідність переходу від традиційних форм підготовки, спрямованих в першу чергу на накопичення певних знань, умінь і навичок, до використання сучасних інформаційних і комунікаційних технологій, що дозволяють значно ефективніше здійснювати збір, обробку і передачу інформації, вести самостійну роботу і самоосвіту, якісно змінити зміст, методи і організаційні форми навчання.

Враховуючи усе наведене вище, ми приєднуємось до думки авторів робіт [2. 11], що, за своєю сутністю, модульне формування змісту курсу дистанційної освіти фахівців галузі фізичної культури та відповідне структурування його навчальних програм, у принципі, можна вважати алгоритмічним процесом з чітко визначеними етапними результатами, цілями, що загалом є структурованим навчальним середовищем, на базі якого можна формувати зміст навчального курсу зі спеціальності "фізична культура" в цілому; здійснювати підготовку окремих робочих навчальних програм; застосовувати диференційований розподіл навчального навантаження у комплексно-модульних варіантах.

Як зазначається у літературних джерелах [4, 6], до основних етапів і закономірностей побудови моделей об'єкту дослідження можна віднести: формування мети і цілей; постановка завдань; екстраполяція (перенесення) знань, ознак, властивостей з оригіналу об'єкта дослідження на модель з можливими варіантами їх трансформації, доповнення тощо; побудова моделі або кількох її варіантів. Далі відбувається процес побудови реального об'єкту чи процесу на базі створення моделей і дослідження їх ефективності, оптимальності на практиці у вирішенні поставлених завдань, досягненні визначених цілей і мети.

Аналіз наведеної вище закономірності процесу побудови моделі показує, що до першого елементу моделі формування змісту навчального курсу дистанційної освіти фахівців галузі фізичної культури можна обрати зміст кінцевих цілей і мети підготовки "еталонного спеціаліста-фахівця" за обраною професійною кваліфікацією. Але, оскільки дистанційне навчання фахівців галузі фізичної культури застосовується за різними спеціалізаціями протягом всього терміну навчання, то певною логічно можна вважати, що другим елементом моделі можна обрати мету і зміст підготовки різнорівневої наскрізної підготовки бакалаврів, магістрів.

Загалом курс дистанційної освіти фахівців галузі фізичної культури складається з двох органічно взаємопов'язаних частин: теоретичної та практичної підготовки. Але, за державними стандартами освіти базова підготовка здійснюється за освітньо-кваліфікаційним рівнем „бакалавр”, то переважна більшість практичних завдань стоїть за першим рівнем підготовки. Це означає, що до третього елементу моделі бажано віднести зміст завдань, які потрібно виконати при освоєнні студентами першої і другій частин курсу при отриманні освіти бакалавра, магістра. Тобто студенти повинні мати логічно закінчену систему знань, умінь і навичок, які можна успішно використати у побутовій, навчальній, майбутній професійній, науковій діяльності, бути основою для удосконалення своєї професійної майстерності, кваліфікації.

Не підлягає сумніву, що одна справа – визначити змістовні та операційно-технічні компоненти модулів, а інша – знайти оптимальні шляхи їх практичної

реалізації, тобто забезпечити засвоєння студентами необхідної системи знань, умінь, навичок, На нашу думку, подальшим кроком у вирішенні означеної проблеми є *четвертий елемент* моделі, який передбачає науково обгрунтоване *формування курсу* дистанційної освіти фахівців галузі фізичної культури *за принципом наступності і послідовності* подачі та засвоєння студентами навчального матеріалу.

Позитивне розв'язання даної проблеми можливе, якщо, на нашу думку, у процесі формування змісту курсу дистанційної освіти фахівців фізкультурно-спортивної галузі будуть створюватися сприятливі умови для послідовного виконання кількох таких *завдань*: встановлення оптимального обсягу інформації, яку доцільно подавати і пояснювати протягом, скажімо, сеансу спілкування між педагогом та студентом дистанційної форми навчання, встановлення оптимального і логічно закінченого обсягу інформації, та строків її засвоєння, після чого бажано проводити програмно-запланований етапний контроль якості і міцності знань, умінь, навичок тих, хто навчається дистанційно.

Науково обгрунтоване вирішення зазначених вище завдань та отримані відповідні рекомендації, на нашу думку, можуть бути представлені як такі елементи моделі формування змісту навчального курсу дистанційної освіти фахівців галузі фізичної культури, які бажано відповідно відобразити у *структуруванні змісту* навчання і навчальних програм. Зокрема, у *формах оптимальних логічно-закінчених модулів* дидактично препарованої інформації; *розподілом навчальних навантажень* на проведення комплексу різних форм занять для забезпечення засвоєння студентами відповідної системи знань, умінь, навичок. Це можна назвати *п'ятим елементом* моделі. При цьому, оскільки завдання, цілі, мета, змістовні і операційно-діяльнісні компоненти підготовки бакалаврів, магістрів різні, то і формування модулів бажано робити диференційовано.

Як відомо з науково-педагогічної літератури [1, 2, 11], навчання це двосторонній взаємопов'язаний процес, який умовно можна поділити на дві органічно зв'язані між собою частини: подача і пояснення навчального матеріалу, засвоєння його тими, хто навчається. У зв'язку з цим при формуванні змісту курсу дистанційної освіти фахівців галузі фізичної культури завжди виникає проблема: як і у якій послідовності буде провадитися діалог між студентом та викладачем. Розв'язання означеної проблеми при формуванні навчального курсу дистанційної освіти фахівців галузі фізичної культури, на нашу думку, бажано здійснювати на основі аналізу процесу засвоєння суб'єктами діяльності знань, умінь, навичок. Наприклад, враховувати, що сприйняття і усвідомлення інформації ще не означає, що знання засвоєні, а уміння та навички сформовані [11].

Тому кожен "дистанційний" студент прикріплюється до викладача, завдання якого – займатися його навчанням, консультувати по складних темах і питаннях, перевіряти контрольні роботи і тести, допомагати готуватися до іспитів, постійно спілкуватися – або по телефону, або через Internet, а то і через супутникові системи.

З теорії [1, 4, 9, 11] та практики навчання відомо, що для отримання прогнозованих позитивних наслідків процес засвоєння повинен відбуватися певними кроками у формі системного виконання декількох дій, своєрідного алгоритму.

Якщо такий алгоритм проведення занять для очної форми навчання у педагогічній літературі достатньо повно висвітлено і обгрунтовано, то проблема стосовно забезпечення якісного виконання усіх положень навчальної програми при

дистанційній формі навчання на сьогодні вирішено недостатньо, особливо в галузі фізичної культури та спорту.

Узагальнюючи усе викладене, на нашу думку, модель дистанційної освіти фахівців галузі фізичної культури містила *шостий елемент*, який передбачає *встановлення навчального навантаження для кожної форми занять*, включаючи контроль (етапний, кінцевий).

З теорії і практики навчання відомо, що у межах педагогічної (дидактичної) системи, часто і, на нашу думку, обґрунтовано, пріоритет надається керівнику, організатору процесу навчання (викладачу). Він спрямовує і забезпечує відповідно із завданнями, цілями, метою навчання перехід тих, хто навчається, із одного "стану" засвоєння системи знань, умінь, навичок, у інший, як правило, більш високий. Проте, важливою відмінністю дистанційної освіти від заочної, на нашу думку, є той факт, що студент одноосібно вибирає послідовність вивчення предметів і темп роботи. Інтенсивність і тривалість занять регулюється самостійно, в залежності від здібностей. Наприклад, за один семестр можна пройти курс, який в денному вузі вивчають цілий рік. Або, навпаки, розтягнути його на два роки. Особливістю такого навчання є жорстка звітність – на цьому тримається вся система дистанційної освіти. За кожен пройдений розділ курсу студент звітується перед своїм викладачем (тести, контрольні роботи і т.п.). І доки не буде звіту за попередні модулі, доступ до наступних буде закрито [10]. Тобто суб'єкт діяльності має можливість сам вносити певні корективи у процес навчання, зокрема у формування знань, умінь, навичок на основі аналізу власного досвіду у вирішенні поставлених завдань. Ці зміни за специфікою і механізмом появи та реалізації можуть бути подібними до керування, яке здійснює викладач, тобто на основі контролю і аналізу проміжних наслідків діяльності та співставлення з прогнозованими чи запланованими. У цьому випадку студент розглядається як активний суб'єкт діяльності з можливостями самоуправління, самовдосконалення з використанням зворотних зв'язків між раніше накопиченим досвідом діяльності і новою навчальною ситуацією.

Висновки та перспективи подальших досліджень

1. Запропоновано при формуванні змісту курсу дистанційної освіти фахівців галузі фізичної культури застосовувати інтегрований структурно-модульний принцип.
2. Визначено поняття інтегрованого системно-модульного формування змісту навчального курсу дистанційної освіти фахівців галузі фізичної культури.
3. Розроблена модель формування змісту курсу дистанційної освіти фахівців галузі фізичної культури на основі інтегрованого структурно-модульного принципу.

Подальшого дослідження потребують такі важливі питання, як необхідність застосування цілого комплексу методів і прийомів при підготовці висококваліфікованих спеціалістів галузі фізкультури та спорту в нових умовах використання освітянами сучасних інформаційних засобів. Не повністю розв'язаними залишаються питання ролі викладача в дистанційному навчанні, використання в навчанні діалогу, опосередкованого комп'ютером, а також діагностики навчальних досягнень студентів, зокрема рівнів їхньої спортивної майстерності. Все викладене характеризує проблему підвищення якості спеціалізованої підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту, що передбачається визначити в ході подальшого емпірико-педагогічного порівняльного дослідження.

Література

1. Беспалько В.П. Программированное обучение: Учебное пособие. -М.: Высшая школа, 1970.-300с.
2. Блюменау Д.И. Проблемы свертывания научной информации. – Л.: Наука,1982.-166с.
3. Великий тлумачний словник української мови / Уклад, і голов. ред. В.Т.Бусел.- К., Ірпінь: ВТФ “Перун”, 2003.-1440с.
4. Гальперин П.Я. О методе поэтапного формирования умственных действий: Хрестоматия по возрастной и педагогической психологии /Под ред. П.И.Ильясова, В.В. Ляудис. -М.: МГУ, 1981. -304с.
5. Державна національна програма “Освіта” /Україна XXI століття/. -К.: Веселка.1994.-в/с.
6. Закон УРСР “Про освіту”. -К.: РАПО, Укрвузполіграф., 1991. -32с.
7. Лазарев М.І. Мікроструктурний аналіз дидактичних процесів в технологіях комп’ютерної підготовки спеціалістів фармації // Сучасні проблеми підготовки фахівців у вищих медичних та фармацевтичних навчальних закладах України: Матеріали доповідей науково-методичної конференції. – Луганськ, 26-27 жовтня 2000 року. –С. 56-61.
8. Талызина Н.Ф. Теоретические проблемы программированного обучения. М.: Изд-во МГУ, 1969. –134 с.
9. Тюленьков С.Ю., Зуев С.Н., Крылова Л.М., Технология преподавания физической культуры в вузах //Теория и практика физической культуры. –2001. –№5. – С.50-54
10. Юцявичене П. Теория и практика модульного обучения. – Каунас: Швиеса, 1989. –272 с.

SYSTEM-MODULE PRINCIPLE OF MAINTENANCE OF EDUCATIONAL
DISCIPLINES FOR SPECIALITY “PHYSICAL CULTURE” DURING
ORGANIZATION OF THE CONTROLLED FROM DISTANCE FORM OF
STUDIES

Yuriy CHMILENKO

Sumy State Pedagogical University named after A.S. Makarenko

Abstract. In the article certainly concept of the integrated system-module principle of forming of maintenance of educational disciplines for the students of speciality “physical culture” at the capture of knowledges after the controlled from distance form of studies.

Key words: system-module principle, speciality “physical culture”, educational disciplines.
